

Předmluva

Lesní hospodářství má za sebou přibližně čtvrt tisíciletí úsilí o dosažení trvalosti a vyrovnanosti produkce – myšlenky na svoji dobu velmi pokrokové, neboť značně předběhla současně proklamované snahy o trvale udržitelné hospodaření. Pozdější snahy o stupňování produkce dřeva však vedly k preferování dobře přirůstavých jehličnanů i mimo oblasti jejich přirozeného rozšíření. Nejprve borovice, později zejména výnosnějšího smrku, produkujícího kvalitní dřevo. Tyto dřeviny byly pěstebně relativně nenáročné a velmi dobře snášely holosečné hospodářství, připomínající plošné rozpady v lesích boreálního typu. Zařízení lesů – v současnosti hospodářská úprava lesů – , reagovalo na snahy o dosažení trvalosti a vyrovnanosti produkce (či výnosu) vytvořením modelů a regulativů směřujících k dosažení tohoto cíle. Vývoj vyústil v model lesa věkových tříd v praxi realizovaný pasečnými způsoby hospodaření. Ty mají blíže k přirozenému vývoji boreálních jehličnatých lesů, které se periodicky plošně rozpadají, než k přirozenému vývoji střeoevropských lesů, ve kterých mladý les vzniká pod záštitou předchozí generace lesa a změna generací lesa zde neprobíhá plošně, ale mozaikovitě. Další problém je v tom, že monokulturní stejnověké porosty smrku či borovice mají plošné rozpady tak říkajíc v povaze. S jejich pěstováním mimo oblast přirozeného rozšíření začal narůstat rozsah nahodilých těžeb a kalamit. Pasečné hospodářství, ve snaze minimalizovat produkční ztráty, vzniklé holiny v krátké době po jejich vzniku zalesňuje uměle cílovými dřevinami, donedávna obvykle opět převážně výnosnými jehličnany. V přirozeném boreálním jehličnatém lese však na holině nejprve vznikne přípravný les, který regeneruje růstové prostředí a teprve pod ním vzniká a vyvíjí se les závěrečného typu. Toto „málo produktivní“ vývojové stádium přírodního lesa pasečné hospodaření vypouští. Proč to všechno zmiňuji?

Po třech generacích pasečně pěstovaného jehličnatého lesa se v důsledku zmíněného opomíjení přírodních zákonitostí a antropogenní zátěže (zejména imisního poškození půd) nahromadilo tolik problémů, že je příroda začala řešit sama. Desítky let se u nás mluví o potřebě změnit koncepci hospodaření, o nutnosti začít uplatňovat nepasečné způsoby hospodaření, výběry v lese věkových tříd, výběrné hospodářství atd. Exkurze lesníků jezdily obhlížet příklady ve Švýcarsku, v německém Schwarzwaldu, v Rakousku v příhraničním Schläglu - a výsledek: diskuse o tom, proč to u nás nejde, a obvykle „skutek utek.“ Ojedinelé snahy o uplatnění výběrného hospodářství se sice občas objevily, ale většinou po čase ustoupily převládajícímu typu hospodaření. V drobných selských lesích se ještě před jejich znárodněním hospodařilo primitivním „živelným“ výběrem. Se značnou dávkou nepochopení a hrdostí jak lépe to umíme, se tyto lesy pejorativně nazývaly „lesy vybranými“. Snad odtud pramení přetrvávající nedůvěra k výběrnému způsobu hospodaření.

Ještě v polovině devadesátých let, kdy vznikala současně platná lesnická legislativa, nebyla síla nepasečné způsoby hospodaření do právních předpisů prosadit. V době, kdy ostatní diskutovali „proč to nejde“, Vladislav Ferkl začal výběry na Klokočné realizovat v podmínkách, kdy nad tím mnozí lesníci lámali hůl. Při ročním srážkovém úhrnu kolem 600 mm a v polohách kolem 450 m n. m. to přece se smrkem a jedlí nemůže fungovat! Vladislav sledoval les, jak na zásahy reaguje a přizpůsoboval tomu další kroky. Občas pokus – omyl. A světe div se, ono to fungovalo.

Pamatuji Klokočnou z poloviny 80. let. Běžné smrkové a borové porosty s malou příměsí dalších dřevin. Borovice prolomená sněhem. Snaha silně poškozené borové porosty rekonstruovat – obnovit holou sečí. Když jsem ji znovu navštívil zhruba před dvaceti roky, nevycházel jsem z údivu, jak se les změnil. Bohatá spodní etáž, spousta zmlazení nejen smrku, ale i jedle a dalších dřevin. Žádné holiny. Od té doby ji navštěvuji poměrně pravidelně a vždy vidím pokrok a další důkaz, že tato nastoupená koncepce je správná. Klokočná má, souběžně se standardním lesním hospodářským plánem, opakovaně zpracovaný lesní hospodářský plán alternativní metodou pro bohatě strukturované lesy. Naplňuje však těžby podle ukazatelů standardního (závazného) LHP. Ekonomika vychází příznivěji, náklady jsou nižší, výnos je vyšší, hektarové zásoby rostou, nahodilé těžby jsou i v tomto kalamitním období podstatně nižší než jinde a to i ve smrku v polohách kolem 450 m n. m. Klokočná přečkala bez větších škod a bez holin vichřice typu Kyrill, odolává kůrovcovým gradacím, včetně té současné. I tam je na stromech vidět, že strádají suchem, zatím však drží.

Klokočná je jasný příklad, že i v podmínkách České republiky lze úspěšně praktikovat nepasečné způsoby hospodaření, že v nich dokonce přežívá smrk, který v podobných podmínkách jinde hyne. Je to tím, že tyto způsoby jsou bližší přirozenému vývojovému cyklu. Jsou šetrnější k půdě. Kontinuita porostů nenarušuje ekosystémové vazby a komunikaci stromů. Lépe využívají přirozenou obnovu a přirozený výběr. Tím lépe reprodukují genofond. Genetická diverzita je předpokladem vyšší adaptability. Mohl bych v tomto výčtu již dnes nezpochybnitelných hodnot pokračovat. Kdo chce vidět, vidí. Praktický příklad Klokočné má větší edukační hodnotu než stovky hodin přednášek a stohy papíru popsaného na toto téma.

Díky, Vladislave.

Vladimír Zatloukal